

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд

Парк природе

„ГОЛИЈА“

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА

за 2017. годину

Рашка, октобар 2016. године

Редни број	САДРЖАЈ	Страна
I	УВОД	3
II	ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЂЕНОГ ПОДРУЧЈА	3
III	ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЂЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ	4
1.	Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима	4
2.	Приоритетне мере и активности на управљању културно – историјским вредностима	8
3.	Управљање природним вредностима	8
3.1.	Задаци и активности на заштити и управљању шумама	8
3.2.	Задаци и активности на заштити и управљању ловном и риболовном фауном	10
3.3.	Задаци и активности на заштити, развоју и управљању водама	11
3.4.	Задаци и активности на заштити, развоју и управљању пољопривредном земљишту	11
3.5.	Задаци и активности на коришћењу споредних шумских производа	11
3.6.	Задаци и активности на мониторингу	12
3.7.	Одржавање у П.П., „Голија“	14
IV	ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА	15

V	ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА	16
1.	Мере и услови	16
2.	Активности и учешће управљача на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградњи рекреативне инфраструктуре, на санацији подручја	17
VI	ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЂЕНОГ ПОДРУЧЈА	18
1.	Мере и услови	18
2.	Задаци на развоју културно-образовних и информативно-пропагандних активности	18
3.	Задаци и активности на развоју одрживог туризма	20
3.1.	Смернице за развој одрживог туризма	20
3.2.	План деловања за заштићено подручје у функцији развоја одрживог туризма	21
VII	САРАДЊА	23
1.	Сарадња и партнерство са локалним становништвом	23
2.	Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју	23
3.	Сарадња са невладиним организацијама	24
4.	Међународна сарадња	24
5.	Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима	25
VIII	ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ	25
IX	ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА	26

I УВОД

На основу члана 54. Закона о заштити природе („Сл.гл.РС“, број 36/09, 88/10 91/10-исправка и 14/16), Уредбе о заштити Парка природе „Голија“ („Сл.гл.РС“, бр.45/2001) и Плана управљања ПП „Голија“ за период 2011-2020. година на који је Министарство животне средине, рударства и просторног планирања дало сагласност (број.353-02-2604/2010-03.), израђен је годишњи програм, односно Програм управљања Парка природе „Голија“ за 2017. годину.

Програмом управљања за 2017. годину, дефинисани су основни циљеви на заштити, очувању и унапређењу природних и културно-историјских вредности Парка природе Голија, управљању природним ресурсима, научно-истраживачком раду, планирању и изградњи, промоцији подручја, сарадњи са локалном заједницом и другим субјектима, сарадњи са другим заштићеним добрима, међународној сарадњи, као и извори финансирања планираних активности.

II ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА, УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ КОРИШЋЕЊА ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Општи циљеви заштите и унапређења подручја су:

- Заштита, очување и унапређење постојећих природних и створених вредности, као и укупне предеоне, геолошке и биолошке разноврсности,
- Унапређење и наменско коришћење вредности подручја и одрживо управљање природним ресурсима, кроз обезбеђење стабилности екосистема, побољшање њиховог укупног стања у чему активно учествују сви корисници парка, уз усклађен развој привредних активности са заштитом природе и потреба да се испуне три основне комплементарне функције Резервата биосфере.

Специфични циљеви:

- Очување и унапређење типова станишта која су од националног и међународног значаја,

- Заштита, очување и унапређење биолошке разноврсности (генетичке, специјске и екосистемске),
- Заштита, очување и унапређење геолошке разноврсности,
- Очување квалитета основних чинилаца животне средине (ваздух, вода, земљиште), заштита од буке и обезбеђење адекватног управљања отпадом,
- Унапређење и очување шума парка природе кроз обезбеђење њихове стабилности и одрживог управљања,
- Заштита, очување и презентовање културно-историјских вредности и знаменитости,
- Очување пејзажних и амбијенталних вредности простора, као препознатљивог визуелног израза простора,
- Одрживи развој подручја и стварање услова за унапређење квалитета живота и рада локалног становништва кроз подстицање традиционалних делатности на подручју, пољопривреде, сеоског туризма, екотуризма и старих заната,
- Повећање свести јавности о вредностима подручја парка кроз разноврсне едукативне и промотивне садржаје за посетиоце свих узраста и способности,
- Унапређење информативно-презентационих и едукативних садржаја парка, како би се омогућио јединствени доживљај и ефикасно управљање посетиоцима подручја парка.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

Приоритетне мере на управљању природним вредностима парка природе су заштита, управљање и унапређење стања природних вредности.

Заштиту, односно чување подручја и унутрашњи ред у заштићеном подручју, спроводиће служба чувара заштићеног подручја, кроз редовну контролу свих активности у Парку природе Голија, обележавање и чување граница заштићеног подручја, одржавање унутрашњег реда, као и контролу управљања комуналног отпада у заштићеном подручју.

Активности на заштити подручја одвијаће се кроз обнављање граница и ознака заштићеног подручја, обележавање зона заштите, односно I, II и III степена заштите, постављање информативних табли, против пожарним дежурствима, патролним контролама на терену.

У складу са Правилником о унутрашњој организацији Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“ и Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Сл.гл.РС“, бр.85/09) формирана је Радна јединица „Парк природе Голија“, где имамо управника Радне јединице „П.П. Голија“, 4 руководиоца чуварске службе и у којој је до сада на пословима чувања

радило 35 чувара шума, чувара заштићеног подручја и рибочувара, узевши у обзир Закон о заштити природе ("Сл. Гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр. и 14/2016), где стоји да: "чувар може истовремено обављати послове рибочувара, чувара шума и ловочувара, уколико испуњава услове утврђене прописима који уређују област коришћења рибљег фонда, шумарства и ловства само на заштићеним подручјима површине мање од 100 хектара", тај број од 35 чувара је смањен, односно број чувара заштићеног подручја ће у 2017. години бити мањи, док ће остали радити на пословима чувања шума, рибочувара и ловочувара.

Надзор, као саставни део система управљања ПП „Голија“, врши се путем чуварске службе са запосленим лицима и то: чувар заштићеног подручја; рибочувар; руководиоца чуварске службе заштићеног подручја и самостални референт за приватне шуме и заштиту животне средине.

Планирана средства за бруто зараде чувара заштићеног подручја ПП „Голија“:

Планирана средства за бруто зараде чуварске службе (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	8.082.400,00	Предузеће
Средства од накнада:	1.985.600,00	

Заједно са чуварима заштићеног подручја на пословима везаним за ПП „Голија“ раде и чувари шума. Њихове зараде ће делом бити финансиране из средстава накнада.

Планирана средства за бруто зараде чувара шума у оквиру чуварске службе (динара)		Извршилац посла
Средства од накнада:	1.116.800,00	

У складу са Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја, послове у ПП „Голија“ обављаће и служба за опште и правне послове, служба за ловство, рибарство и остале ресурсе, служба за планирање и газдовање шумама и служба за финансије и рачуноводство. На изради управљачких докумената ПП „Голија“ (програм управљања и извештај о остварењу годишњег програма управљања), програма и извештаја управљања рибарским подручјем, изради стратешких процена утицаја на животну средину и изради других програма и пројеката, као и на реализацији истих, радиће самостални референти за приватне шуме и заштиту животне средине газдинстава, (ШГ „Голија“ Ивањица, ШГ „Столови“, Краљево, ШГ „Шумарство“, Рашка) и управник ПП „Голија“. Управник ПП „Голија“ је укључен у реализацију, и контролу спровођења програма и планова, координацију како између газдинстава, тако и између локалних

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ПАРКОМ ПРИРОДЕ ГОЛИЈА ЗА 2017. ГОДИНУ

самоуправа, и на овим пословима је ангажован у току целе године. За рад самосталних референата, као и управника у ПП „Голија“, планирана су средства:

Планирана средства за бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на изради управљачких докумената, њиховој реализацији и контроли спровођења истих (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	273.500,00	Предузеће
Управљач:	489.240,00	
Средства од накнада:	2.180.222,00	

Ради унапређења рада чуварске службе, планирана је обука и едукација чувара, односно спровођење следећих обука: за рад на ГПС-у и за рад у информационом систему ГИС-у; заштита шума од пожара; обука за руковање ватреним оружјем и др.

У оквиру трошкова средстава за остале трошкове чуварске службе, поред планиране обуке, едукације, израде службених легитимација, планирани су и трошкови амортизације и одржавања теренских возила (регистрација, трошкови горива мазива, и сервисирања возила) за шта су планирана средства у износу од:

Планирана средства за остале трошкове чуварске службе (службена одећа, израда службених легитимација, регистрација теренских возила, гориво) (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	615.100,00	Предузеће
Управљач:	477.500,00	
Средства од накнада:	512.500,00	

Планирана је набавка основних средстава рада: теренска возила, мопеди, косилица за траву, фото-апарати, камере за надзор, двогледи. Потребна финансијска средства су:

ПРОГРАМ УПРАВЉАЊА ПАРКОМ ПРИРОДЕ ГОЛИЈА ЗА 2017. ГОДИНУ

Планирана средства за трошкове набавке средстава рада (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	672.000,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	5.614.244,00	

Одржавање граница ПП „Голија“ спроводиће се у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара и то: обнављање граница и ознака заштићеног подручја, обележавање зона заштите, односно I, II и III степена заштите, постављање путоказа и постављање информативних табли. Планирано је да се изradi и постави: 17 информативних табли, 40 табли за обележавање и 70 путоказа. Обележавање граница ће се првенствено односити на обележавање нових граница између власника шума и шумског земљишта, које су реституцијом дате цркви, где ће се у 2017. години извршити комисијска примопредаја Српском православном Манастиру Студеница, Епархија Жичка.

Планирана средства за обележавање заштићеног подручја и за израду и постављање табли и путоказа (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	462.770,00	Предузеће
Управљач:	140.100,00	
Средства од накнада:	609.676,00	

Планирана средства за израду и постављање информативних табли (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	422.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:		
Средства од накнада:	758.500,00	

2. Приоритетне мере и активности на управљању културно–историјским вредностима

У току године, на свим манифестацијама, презентацијама, организованим посетама, промовисаће се и културно-историјске вредности Парка природе, посебно манастири: Студеница, Градац, Придворица, Ковиље, као и Испосница Светог Саве и многе сеоске цркве. Управљач ће у циљу заштите културно-историјског наслеђа, вршити контролу поштовања дефинисаних мера заштите и услова заштите природе при извођењу радова и активности на заштићеним објектима. У оквиру планираних мера, ПП „Голија“ има у плану активну сарадњу са Заводом за заштиту споменика културе и Заводом за заштиту природе Србије, на истраживању и отварању нових археолошких налазишта и истраживању спелеолошких објеката (пећина и јама) (са тачном локацијом, величином објекта и могућностима даље валоризације), којим ово подручје обилује, што представља потенцијал за промоцију подручја као културно историјског наслеђа.

За реализацију планираних мера потребна су средства у износу од:

Планирана средства за истраживање културног наслеђа Голије (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	150.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:		
Средства од накнада:	550.000,00	

3. Управљање природним ресурсима

3.1. Задаци и активности на заштити и управљању шумама

Управљање шумама у ПП „Голија“ спроводиће се у складу са дефинисаним режимима заштите, Законом о шумама и планским документима који су донети за шуме, а то су: План развоја за Доњеибарско шумско подручје; План развоја за Горњеибарско шумско подручје; План развоја за Голијско шумско подручје; Основе газдовања шумама за 18 газдинских јединица у шумским газдинствима које су на подручју ПП „Голија“ и Програм газдовања шумама сопственика - физичка лица (шуме у приватном власништву).

Значајан задатак у програмском периоду је спровођење активности на планирању, очувању, заштити и унапређењу шумских екосистема Парка природе „Голија“:

1) Израда основа газдовања шумама на подручју Парка природе „Голија“ сагласно законској процедури, усаглашене са условима заштите, планом намене површина и мерама унапређења стања шумских екосистема Парка природе „Голија“, по газдинским јединицама у роковима за њихово доношење. Током 2017. године урадиће се основе газдовања шумама за Г.Ј."Близнац - Дебелица" и теренски радови у Г.Ј."Голија", Г.Ј."Бисер вода – Црни врх - Радуловац", Г.Ј."Бисер Вода – Враћи крш – Лиса - Борје", Г.Ј."Диван – Локва – Брезе - Зимовник" и Г.Ј."Горња Студеница" које ће бити усаглашене са мерама и режимима заштите прописаним за Парк природе Голија.

2) Заштита шума од биљних болести, штеточина и пожара, вршиће се на основу извештаја прогнозно извештајне службе Института за шумарство и праћења стања на терену, предузимањем мера на спречавању штетних последица и санационим мерама, као приоритетни и стални задаци Предузећа. Спроводиће се све мере на санитарно – узгојним и другим радовима који су предвиђени Годишњим планом газдовања шумама за 2017. годину.

Ове године је настављено сушење четинарских шума на подручју Голије, тако да је пренамножење сипаца поткорњака допринело да сушење достигне драматичне размере. Шумска газдинства на територији ПП „Голија“, у претходне три године поставила су феромонске клопке као најбољи и најефикаснији начин борбе против штеточина. Активности на заштити шумских екосистема вршиће се кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посебна активност на заштити шума одвијаће се кроз мониторинг инсеката односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом феромонских клопки. Поред сузбијања поткорњака, у циљу заштите шума од даљег сушења, вршиће се и третирање пањева фунгицидима како би се спречило ширење гљива трулежница корена, собзиром да је на подручју ПП „Голија“ евидентирана и трулеж корена и приданака изазвана врстом гљиве *Heterobasidion annosum*.

У циљу заштите шума од пожара предузимају се следеће мере:

- Пропаганда и едукација локалног становништва и локалне самоуправе уз указивање на штетно деловање пожара, забрану ложења ватре на отвореном, обавезна дежурства приликом паљења пољопривредних површина у близини шуме.
- Свакодневни, а посебно у критичном периоду, обиласци терена ради уочавања настанка пожара и хитног предузимања мера локализовања и гашења пожара.
- Успостављање система, службе праћења и обавештавања о стању на терену.
- Одржавање путева и влака који служе и као противпожарне пруге. Сви облици заштите, због угрожености комплекса, представљају планску и јединствену целину, уз уважавање специфичности планираних мера у појединим деловима комплекса на које се односе.

Шумске саобраћајнице су услов за квалитетно, економично и рационално газдовање шумским ресурсима. Шумске саобраћајнице служе за извођење биолошких радова, заштиту шуме од абиотичких и биотичких фактора, заштиту од пожара и искоришћавање шума и осталих шумских ресурса. Посебно је важно

истаћи чињеницу да се путеви ПП „Голија“ користе и за задовољавање потреба становништва у руралним подручјима и привреде на подручју Парка.

3) Активности на заштити и коришћењу споредних шумских производа, са приоритетом заштите следећих врста:

- Боровница;
- Јестиве гљиве;
- Лековито биље.

3.2. Задаци и активност на заштити и управљању ловном и риболовном фауном

Развој и унапређење ловства оствариће се побољшањем стања и фонда дивљачи у постојећим ловиштима и формирањем комерцијалних ловишта у складу са режимима заштите, уз активну заштиту не ловне дивље фауне.

На простору ПП „Голија“ постоји једно ловиште у ШГ „Голија“ Ивањица, ловиште „Голија“, површине 32.507,00 ha, и једно ловиште у ШГ „Шумарство“ Рашка, ловиште „Бисер вода - Диван“, површине 11.080,00 ha. У оквиру ловишта налази се узгојни центар „Голијска река“ укупне површине 206 ha, за интензивно гајење Европског јелена и дивље свиње. На Голији од гајене дивљачи налазе се срне, дивље свиње, вук, медвед, лисица, куна, јазавац, зец и тетреб.

Планирани радови у области ловства спроводиће се у складу са Законом о ловству и са Уредбом о заштити Парка природе „Голија“ .

Риболовним водама Парка природе Голија, управљаће се на основу Годишњег програма управљања за 2017. годину, усаглашеног са Програмом управљања рибарским подручјем “Парка природе Голија” за период 2013-2022.година.

На риболовним водама Парка природе Голија, вршиће се искључиво рекреативни риболов „улови и пусти“, уз пратњу чувара ПП „Голија“, са продајом дозвола, затим порибљавање поточном пастрмком риболовних вода Парка природе „Голија“. За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за пројекте и програме у области рибарства (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће Стручне институције
Управљач:	43.289,00	
Средства од накнада:	942.000,00	

3.3. Задаци и активности на заштити, развоју и управљању водама

Коришћење извора за потребе водоснабдевања пијаћом водом вршиће се у складу са Уредбом о заштити Парка природе "Голија" и условима које пропише Завод за заштиту природе Србије, како би се спречило каптирање извора без предходних услова за извођење радова и прописаних услова за коришћење изворишта на подручју Парка природе „Голија“.

У П.П.„Голија“ квалитет вода је задовољавајући што је условљено степеном (не) развијености подручја, односно одсуством већих производних објеката и слабе насељености подручја. Највише је присутно загађење органским материјама из насеља и викендица. Загађивање подземних вода је последица неадекватног третмана септичких јама у свим сеоским и викенд насељима. Стална активност управљача биће да у сарадњи са надлежним инспекцијским службама спречи загађивање вода.

3.4. Задаци и активности на заштити, развоју и управљању пољ. земљиштем

У коришћењу земљишта на подручју Парка природе „Голија“ утврђиваће се услови за његово наменско коришћење за активности које ће се усмеравати на примену био техничких мера повећања његове плодности и заштите у циљу повећања пољопривредне производње, уз максимално коришћење специфичних природних погодности за сточарску производњу и обезбеђење заштите природних ливадско-пашњачких вредности.

Земљиште је првенствено угрожено водном ерозијом и ерозијом ветра, не одговарајућом обрадом, узоравањем пашњака и ливада на већим висинама и нагибима, посебно за кромпиришта, употребом вештачких ђубрива и средстава за заштиту биља и неконтролисаним одлагањем отпада.

Планиран је одрживи развој пољопривреде, развој земљорадње, сточарства, воћарства и пчеларства уз контролисану и што мању употребу хемијских средстава и развој органске пољопривреде.

3.5. Задаци и активности на коришћењу споредних шумских производа

Споредни шумски производи су значајан природни ресурс Парка природе Голија. Активности на заштити споредних шумских производа, одвијаће се кроз контролу брања и промета гљива, лековитог биља и шумских плодова, као и спречавање сече грана четинара.

Значајан природни ресурс је и шумски отпад настао при коришћењу шума који се користи као биомаса за производњу чврстог горива.

3.6. Задачи и активности на мониторингу

Праћење, строго заштићених и заштићених врста биљака, животиња и гљива, праћење стања природних ресурса у заштићеном подручју (речних водотока, земљишта, шума и др.), и уношење промена у годишње извођачке планове газдовања шумама, је редовна пословна активност реверних инжењера шумарства оних газдинских јединица које се територијално налазе у ПП „Голија“.

Мониторинг у Парку природе „Голија“ је редовна и обавезна активност стручних служби управљача, реверних инжењера и чувара заштићеног подручја.

У току 2017. године планирани су следећи мониторинзи:

1) Мониторинг медведа, собзиром да се на планини Голији, налази једна од бројнијих популација мрког медведа у Србији, планира се:

- Утврђивање стварног стања популације медведа на подручју Парка природе Голија, као и довођење популације до уравнотеженог стања за дато подручје,
- Утврђивање полне и старосне структуре популације медведа,
- Побољшање станишних услова, изградња ловно – техничких објеката,
- Праћење здравственог стања и свака друга заштита медведа,
- Смањење могућих штета од медведа на минимум,
- Едукација локалног становништва,
- Развој ловног туризма (фото лов).

На терену ће бити постављено 5 фотозамки - камера за инфрацрвену детекцију крупних звери што ће дати значајан увид о животу и особеностима крупних звери а нарочито медведа, инфо табле о медведу и у циљу промовисања резултата пројекта мониторинга медведа, планирана је израда брошуре о медведима. У оквиру планираних мера, ПП „Голија“ има у плану активну сарадњу са Заводом за заштиту природе Србије, а за реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за мониторинг медведа (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	500.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:	192.840,00	
Средства од накнада:	173.210,00	

2) Мониторинг птица, Голија је планински масив велике биолошке разноврсности односно један од важних европских центара орнитолошке специјске и генетичке разноврсности. На Голији је до сада забележено 45 врста птица које спадају у групу природних реткости и регистровано је око 90 врста кандидата за Црвену књигу птица Србије, што све указује на велики значај орнитофауне Голије као будућег

резервата биосфере за очување биодиверзитета птица. Планирана су теренска истраживања по методологији за истраживање ретких птица и птица грабљивица у циљу утврђивања њихове бројности и просторног распореда, затим израда и постављање дрвених кућица, постављање инфо табли и одржавање радионица о препознавању, заштити и праћењу стања популације птица на подручју Голије, а све уз активну сарадњу са Заводом за заштиту природе Србије. За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за мониторинг птица (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	520.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:	90.000,00	
Средства од накнада:	80.000,00	

3) Мониторинг водоземаца и гмизаваца, наставиће се у складу са започетим активностима усатановљеним мониторингом током 2016. године у сарадњи са Српско херпетолошким друштвом „Милутин Радовановић“, где је у првој фази урађен пресек постојећег стања истраживаног подручја, а у 2017. години планирана је друга фаза и реализација теренског истраживања уз анализу евидентираних врста и значајних станишта и извештавања (месечни, фазни, прелиминарни и финални извештај). За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за мониторинг заштићеног подручја (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	180.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:	60.000,00	
Средства од накнада:	70.000,00	

4) Мониторинг сушења шума - у 2017. години планира се даље праћење процеса сушења четинарских шума, јер је то процес који и даље траје на подручју Парка природе Голија. Сушење већег броја стабала је настављено у Г.Ј., „Дајићке планине“, Г.Ј., „Голија“, Г.Ј., „Кољешница“, Г.Ј., „Брусничке шуме“, Г.Ј., „Бисер вода – Црни врх - Радуловац“, Г.Ј., „Црепуљник“, Г.Ј., „Ковиље - Рабровица“, Г.Ј., „Радочело - Црепуљник“ и Г.Ј., „Горња Студеница“, где су постављене феромонске клопке и праћена бројност подкорњака, благовремено је вршена санација – сеча и извлачење сувих стабала као и третирање пањева одмах после сече препаратом РОТ СТОП,

који је намењен за сузбијање гљиве *Heterobasidion annosum*, која изазива трулеж корена и приданака стабала.

Активности на заштити шумских екосистема у 2017. години вршиће се кроз праћење стања шума на постављеним огледним површинама. Посеба активност на заштити шума одвијаће се кроз насавак праћења инсеката односно сипаца поткорњака и њихово сузбијање применом постојећих и додатних феромонских клопки. Поред сузбијања поткорњака, у циљу заштите шума од даљег сушења, вршиће се и наставак третирања пањева фунгицидима како би се спречило ширење гљива трулежница корена. И у плану је ангажовање стручних установа (Шумарски факултет, Институт за шумарство и сл.) чији би представници заједно са стручном службом Ј.П., „Србијашуме“ тимски радили на праћењу и решавању проблема сушења шума. За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за мониторинг сушења шума (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	245.000,00	Предузеће Стручне институције
Управљач:	51.390,00	
Средства од накнада:	755.000,00	

3.7. Одржавање у ПП „Голија“

За време одржавања манифестација, сабора (1. мај – локалитети Одвраћеница, Градац, Дајићко језеро, Голијска река, и Бинићко поље; 28. јун Видовдан – локалитети Рудно, Бревина, Шереметовица и Кути; 7. јул – локалитети Одвраћеница и Шереметовица; 21. јул – локалитет Дајићко језеро; 02. август – локалитети Одвраћеница, Шереметовица, Кути, и Мланча; 19.август- локалитет Градац; 21.септембар-локалитет Студеница) планира се, одржавање уредности, односно уклањање отпада после одржаних манифестација и одвоз смећа са уређених излетишта, анимирање локалног становништва, као и организовање акција невладиних организација, спортских клубова, риболовачких клубова и школа на санацији и чишћењу комуналног отпада. Организовање и опремање за ефикасно управљање отпадом, санација дивљих депонија, чишћење и одржавање заштићеног подручја ПП „Голија“ спроводиће се у планској 2017. години, кроз рад чуварске службе. Конкретно:

- набавка врећа и заштитних рукавица,
- постављање корпи за привремено одлагање отпада,

- превоз и дневнице радника (односи се на раднике који су у оквиру служби управљача),
- превоз активиста до места сакупљања, као и транспорт отпада до депоније,
- организацију чуварске службе за време одржавања манифестација као и контрола излетишта,
- организацију радионица за едукацију са циљем подизања свести о заштити животне средине,
- услуге комуналних предузећа локалних самоуправа које су у оквиру парка, а које раде на чишћењу контејнера у насељеним местима (Девићи, Беле Воде, Голијска река, Одвраћеница и Братљево).

За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за управљање отпадом (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	170.000,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	180.000,00	

IV Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада

Приоритетне задаци научно истраживачког и образовног рада произилазе из стања природних и створених вредности и потребе њихове заштите, очувања и унапређења.

- Праћење процеса сушења шума у заштићеним добрима - пројекат се реализује у сарадњи са Институтом за шумарство - Београд и Шумарским факултетом. За наведени пројекат, управљач учествује кроз логистичку подршку у обезбеђивању смештаја на терену истраживача, подршку са теренским возилом и учешће стручних служби.
- Дефинисање метода и начина спровођења мониторинга биодиверзитета; односи се на сарадњу са Шумарским факултетом, Биолошким факултетом, Природно-математички факултет, Заводом за заштиту природе, Српско херпетолошко друштво „Милутин Радовановић“ и другим научно истраживачким установама.
- Истраживање културног наслеђа подручја - активност Управљача у сарадњи са Заводом за заштиту споменика и Заводом за заштиту природе Србије. За наведени пројекат, управљач учествује кроз логистичку подршку у обезбеђивању смештаја на терену истраживача, подршку са теренским возилом и учешће стручних служби.

- Истраживање утицаја климе на биодиверзитет подручја Голије; Сарадња са Републичким хидрометеоролошким заводом.
- Очување и унапређење стања шумских екосистема; контролисана експлоатација дрвних и недрвних шумских производа.
- Успостављање еколошке мреже;
- Очување и унапређење стања пашњака и ливада; појачано контролисање испаше стоке, у власништву локалног становништва.
- Реинтродукција аутохтоних раса домаћих животиња; сарадња са Пољопривредним факултетом у Београду, сарадња са ветеринарским институтом, као и сарадња са Средњом пољопривредном школом у Краљеву.
- Едукација локалног становништва у области заштите природних и створених вредности ПП „Голија“; Организовање семинара.
- Едукација локалног становништва у области туризма; утврђивање потенцијала, мотивисање становништва, успостављање критеријума
- Подизање нивоа свести локалне заједнице у циљу очувања биодиверзитета Голије; указати на вредности ресурса, којима располажемо.
- Едукација локалног становништва у области одрживог коришћења шумских плодова, лековитог биља и гљива; упознавање локалног становништва са законом о заштићеним врстама
- Едукација свих популација корисника ПП „Голија“ у области спровођења прописаних режима заштите; упознавање са прописима за различите степене режимима заштите.
- Едукација локалног становништва у области одрживог управљања отпадом . мотивација и инсистирање на рециклажи.

V Планирање, изградња и уређење подручја

1. Мере и услови

Радови и активности на планирању, изградњи и уређењу ПП „Голија“ изводиће се у складу са дефинисаним режимима заштите и условима заштите природе које ће издати Завод за заштиту природе Србије, а на основу захтева носилаца активности и радова који ће се извршавати у заштићеном подручју.

Управљач ће за своје планиране радове и активности на подручју Парка природе „Голија“ прибављати услове заштите природе и вршити контролу других носилаца радова и активности у смислу поседовања и поштовања услова заштите природе.

2. Активности и учешће управљача на просторном планирању, изградњи и уређењу грађевинског земљишта, инфраструктурног планирања и уређења, изградња рекреативне инфраструктуре, на санацији подручја

У 2017. години, планирају се следећи радови у области уређења на делу Парка природе „Голија“ који је у надлежности:

- ШГ „Голија“ Ивањица, планира се: израда пројекта и уређење видиковца на Бојевом брду, израда пројекта и уређење пешачке стазе водопади реке Изубре (од Девиха до Рудна), уређење села и сеоских средишта, уређење два игралишта за децу, тридесет клупа за одмор, седам надстрешница са столом и клупама, пет ложиште за излетнике, уређење пута до заштићеног подручја (где је предвиђена и услуга дробљења камена), дванаест корпи за смеће, четири хранилишта-појилишта и две чеке које ће бити постављене у оквиру ловишта „Голија“ и уређење Дајићког језера (постављање 400 метара оградe).
- ШГ „Столови“ Краљево, планира се: једна надстрешница са столом и клупама, реконструкција путева до заштићеног подручја и уређење пешачких стаза.
- ШГ „Шумарство“ Рашка, планира се: уређење видиковца на Грмичку, уређење игралишта за децу, пет клупа за одмор, две надстрешнице са столом и клупама, једна чесма, једно ложиште за излетнике, пет корпи за смеће, осам кућица за птице, уређење пешачких стаза, уређење пута до заштићеног подручја, два хранилишта-појилишта, који ће се налазити у оквиру ГЈ, „Бисер-Вода-Врањи крш-Лиса-Борје“. Планира се и кошење траве на седамдесет ари, на локацији визиторског центра „Одвраћеница“.

За реализацију планираних радова потребна су средства у износу од:

Планирана средства за пројекте и радове на уређењу простора односно постављање мобилијара, ложишта, чесме, уређење видиковаца, пешачких стаза и пута до ЗП (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	2.294.339,00	Предузеће
Управљач:	542.573,00	
Средства од накнада:	5.929.385,00	

Набавка радних машина и опреме - инвестиција се односи на набавку ваљка, кипера (део трошка) и ниско-носеће приколице (део трошка) за потребе одржавања путева тј. на реконструкцији и изградњи нових путева у заштићеном подручју, како би путеви до заштићеног подручја били уређени а и читаво подручје отвореније,

што би омогућило бољи приступ многим локалитетима за потребе туризма, рекреације, локалног становништва, шумарства (гајење и заштита шума, разна истраживања и праћење стања). Потребна финансијска средства су:

Планирана средства за трошкове набавке радних машина (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	12.641.592,00	

VI Промоција вредности заштићеног подручја

1. Мере и услови

Управљач заштићеног подручја планира у 2017. години, као и у претходним годинама да врши промоцију вредности ПП „Голија“ кроз учешће на разним конференцијама, саветовањима, семинарима, скуповима, сајмовима и кроз штампање разног пропагандног материјала.

Основни мотиви посете ПП „Голија“ су: рекреација, планинарење, организовање разних спортских такмичења у летњем и зимском периоду, зимски спортови, као и научна истраживања, едукација, екскурзије, сакупљање шумских плодова и лековитог биља, празничне и верске посете са организованим скуповима.

2. Задачи на развоју културно образовних и информативно пропагандних активности

Полазећи од значаја који има ПП „Голија“ планирају се следеће активности на промоцији природних и створенох вредности ПП „Голија“:

- Израда прикладних тематских карата, публикација и брошура који ће бити доступни великом броју корисника и посетиоца ПП „Голија“.

Планирана средства за штампање тематских карата , публикација и брошура (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	50.345,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	254.345,00	

- Израда WEB презентације (WEB SAJT) Парка природе „Голија“ и Резервата биосфере „Голија - Студеница“ за циљну групу која користи интернет.

Планирана средства за Израда WEB презентације (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	143.285,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:		

- Штампане монографије за заштићена подручја којима управља Ј.П.,„Србијашуме“

Планирана средства за штампање монографије (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	2.000.000,00	

- Штампане пропагандног материјала и набавка материјала (календари – стони и зидни, мајице)

Планирана средства за штампање календара и мајици (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	223.000,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	238.000,00	

- Организовање и учешће у различитим акцијама посвећених Голији, а поводом обележавања: Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Европске недеље шума, Светског дана туризма, Светског дана планина, Дана чистих планина и др.

- Планирано је учешће Управљача у складу са могућностима на традиционалним локалним манифестацијама, саборима, сеоским славама, славама цркава и манастира, ловачким манифестацијама, спортским такмичењима, сликарским колонијама, данима школа и данима општина и градова, данима јоргована и др.
- Организовање презентација о значају ПП „Голија“ за ученике, студенте и др.
- Планирана је едукација деце кроз квиз знања о познавању ПП „Голија“ у сарадњи са Манастиром Студеница и Манастиром Градац - „Епархија Жичка“, Заводом за заштиту природе Србије и локалним самоуправама.
- Организовање презентација, семинара, састанака и округлих столова посвећених одређеним проблемима везаним за Резерват биосфере „Голија - Студеница“.

Планирана средства за активности око Резервата биосфере „Голија - Студеница“ (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	400.000,00	

- Вршиће се континуирана сарадња са локалним, регионалним и републичким штампаним и електронским медијима (текстови, репортаже, снимање и емитовање манифестација поводом обележавања еколошких датума, едукативне емисије и рад са школском децом, спортско-рекреативне активности у парку, еко кампови и друго)..
- Промоција вредности у визиторским центрима, шумским управама, шумским газдинствима и управи Парка природе „Голија“.

3. Задаци и активности на развоју одрживог туризма

3.1.Смернице за развој одрживог туризма

Спровођење програма туристичке понуде подручја - У сарадњи са локалним туристичким организацијама са подручја Парка природе „Голија“ (Ивањица, Краљево, Рашка, Нови Пазар), планира се заједничка промоција туристичких атракција и туристичких програма у туристичким публикацијама и наступима на сајмовима туризма.

Израда општих, тематских и информативно пропагандних материјала Парка природе „Голија“ образовног и васпитног карактера: водич, проспект, брошура, каталога, флајер и остали промотивни материјал Парка природе.

Развој сеоског туризма - Иницирати спектар активности, услуга и додатних садржаја које организује сеоско становништво на породичним газдинствима у циљу привлачења туриста и стварања додатног прихода. У плану је консултовање са локалним домаћинствима, са циљем подстицања формирања сеоских–туристичких домаћинстава, преко регистрованих пољопривредних газдинстава, што би резултовало обезбеђење подршке опстанку породичних газдинстава на подручју ПП „Голија“.

Иницирање Програма реконструкције и конзервације објеката градитељског наслеђа у атарима голијских села где је констатована реално најочуванија структура традиционалне изградње, те се ова насеља и њихови атари у целини планирају за посебну заштиту и ревитализацију као просторне, историјске етно скупине, са приоритетом развоја одговарајућих облика туризма.

Туризам је једна од делатности која треба да допринесе одрживом развоју ПП „Голија“. Такође туризма треба да буде у функцији заштите, ревитализације и презентације природних и културних добара и да би се та функција остварила потребно је да се развијају следећи облици туризма: спортски туризам, екотуризам и агротуризам.

3.2. План деловања за заштићено подручје у функцији развоја одрживог туризма

Парк природе „Голија“ треба презентовати кроз интегралну туристичку понуду, са прожимањем што већег броја туристичких програма, производа. На тај начин се стварају предуслови за шири спектар корисника туристичких и других услуга, препознатљивост Голије као занимљиве и пожељне туристичке дестинације са крајњим циљем доласка што већег броја туриста и посетилаца на ово подручје, а тиме и стварања повољних услова за егзистенцију локалне заједнице, стварање профита и његово улагање у развој подручја, запосленост локалног становништва и пласирање хране која се произведе на подручју ПП „Голија“.

За реализацију планираних активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за пројекте и програме у области туризма (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	200.000,00	

На подручју ПП „Голија“, који је у надлежности ШГ „Шумарство“ Рашка, планирана је изградња улазне капије на путном правцу Рашка – Градац (Манастир Градац), за шта су потребна средства у износу од:

Планирана средства за изградњу улазне станице (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	420.000,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	260.000,00	

Такође у 2017. години планирају се претходни радови, на реконструкцији објекта лугарнице у Студеници на основу Елабората инвестиционог одржавања, према усвојеном Идејном решењу и израда пројектне документације за градњу Инфо центра на Рудну (дрвени објекат са просторијом за одржавање састанака, канцеларијом, кухињом, купатилом и на спрату две собе), за шта су потребна средства у износу од:

Планирана средства за реконструкцију лугарнице у Студеница и израду пројектне документације за Инфо центра на Рудну (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:	300.000,00	
Средства од накнада:	250.000,00	

За објекат Центар за посетиоце „Шереметовица“, у плану је израда комплет пројектне документације, према усвојеном Идејном решењу за реконструкцију постојеће Шумарске куће.

Планирана средства за пројектну документацију за Центар за посетиоце „Шереметовица“ (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	500.000,00	Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	400.000,00	

За објекат Центар за посетиоце „Одвраћеница“, узевши у обзир да је вештачење објекта у току и да ће се у наредном периоду урадити пресек стања и обезбедити сви услови, и испунити сви критеријуми за наставак радова у плану је завршетак тих радова и опремање објекта. Такође за објекат Мотела „Голијска Река“ у плану је адаптација на основу Елабората инвестиционог одржавања, према усвојеном Идејном решењу за шта су потребна средства у износу од:

Планирана средства за опремање и завршетак радова на објекату Центра за посетиоце „Одвраћеница“ (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:		Предузеће
Управљач:		
Средства од накнада:	7.244.800,00	

VII Сарадња

1. Сарадња и партнерство са локалним становништвом

Сарадња са локалном заједницом одвијаће се кроз све већу заступљеност локалне заједнице, заинтересованих субјеката за развојне и одрживе пројекте. Посебна активност одвијаће се са локалним становништвом кроз едукативне програме о могућностима органске производње, екотуризма и других развојних пројеката у самом парку.

Сарадња ће се одвијати и са другим значајним субјектима на територији Парка природе Голија и локалном самоуправом (град Краљево, град Нови Пазар, општина Рашка, општина Ивањица и општина Сјеница), посебно у питањима решавања проблема комуналних питања и инфраструктурних пројеката.

2. Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у ШП „Голија“

У 2017. години наставиће се сарадња са манастирима, црквама, власницима шума, са Ј.П.,„Електропривредом Србије“, Ј.П.,„Србијаводе“, Ј.П.,„Скијалишта Србије“, Геолошким заводом Србије, Заводом за заштиту природе Србије, Заводом

за заштиту споменика културе Србије, Министарством унутрашњих послова Србије.

Планира се сарадња са научним, истраживачким и образовним институцијама и то: Шумарским факултетом из Београда, Шумарском школом из Краљева, Пољопривредно-хемијском школом „др Ђорђе Радић“ из Краљева, Институтом за шумарство из Београда, Институтом за Низијско шумарство из Новог Сада, Пољопривредним факултетом из Београда, Завод за заштиту природе Србије, Покрајинским заводом за заштиту природе из Новог Сада, Заводом за заштиту споменика из Краљева, Заводом за заштиту споменика из Београда.

Планира се сарадња са свим предузетницима са подручју ПП „Голија“.

3. Сарадња са невладиним организацијама

Сарадња са невладиним организацијама одвијаће се кроз подршку пројеката који доприносе промовисању подручја, подизању еколошке свести, пројекти из екотуризма и свим развојним пројектима. У 2017. години наставиће се успешна сарадња са следећим организацијама: Канцеларијом за младе Општинске управе општине Рашка, Канцеларијом за младе Општинске управе општине Ивањица, Планинарско – еколошко удружење „РАС“ из Новог Пазара, Планинарским друштвом „Голија“ из Ивањице, Бицикличким клубом „Чикер“ из Краљева, Црквеним парохијама на подручју ПП „Голија“, извиђачима из Крагујевца, Еко клубом „Пангеа Краљево“, Скијашким клубом „Амар Гарибовић“ из Сјенице, Ловачким удружењем „Краљево“, Удружењем за помоћ лицима са посебним потребама Рашка, Центром за децу и омладину „Дуга“ из Новог Пазара, Планинском заједницом „Голија“ Плешин - Рашка и Удружењем „Рудњански домаћини“.

4. Међународна сарадња

Сарадња и размена искустава одвијаће се непосредно између самих заштићених подручја у региону и Европских резервата биосфере у области функционисања Резервата биосфере. Да би се у потпуности оствариле функције првог и јединог резервата биосфере у Србији, потребно је да се локалне заједнице са подручја ПП „Голија“ укључе у управљање резерватом биосфере и у том смислу управљач ће наставити са започетим активности унапређења управљања РБ „Голија-Студеница“ у сарадњи са Министарством иностраних послова, Комисијом за UNESCO, Министарством пољопривреде и заштите животне средине, Заводом за заштиту природе Србије и WWF. Такође ће се наставити сарадња и са представницима институција IUCN и UNDP.

5. Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

Наставиће се сарадња са информативним гласилима како на локалном тако и на регионалном и републичком нивоу, не само са електронским гласилима већ и штампаним гласилима, локалним и републичким новинама. Посебна активност је сарадња са стручним часописима као што су “Шумрство”, “Заштита природе”, “Еко ревија”, ревија “Шуме”. Сарадња са медијима: Медијски јавни сервис Србије, телевизија Ка Краљево, телевизија Мелос Краљево, телевизија Голија Ивањица, телевизија Коперникус Рашка, Регионална телевизија Нови Пазар, телевизија Јединство Нови Пазар.

VIII Посебни послови и задаци

Противпожарна заштита организоваће се у складу са одредбама Закона о заштити од пожара, Закона о заштити природе и Закона о шумама.

Противпожарна заштита одвијаће се кроз превентивну заштиту од пожара, проверу знања запослених на заштити од пожара, организовању едукативне радионице о значају заштите шума од пожара, одржавање апарата и опреме за гашење пожара (контролу и пуњење апарата за гашење пожара, одржавање возила идр), организовању против пожарних дежурстава у свим радним јединицама у Парку природе.

Шумска газдинства опремљена су са средствима и опремом за гашење пожара, тако да ће се у 2017. години иста одржавати. За планиране активности потребна су средства у износу од:

Планирана средства за противпожарну заштиту (динара)		Извршилац посла
МПЗЖС:	79.000,00	Предузеће
Управљач:	43.000,00	
Средства од накнада:		

IX Извори финансирања

Према Закону о заштити природе („Сл.гл.РС“, број 36/09, 88/10 и 91/2010 – исправка и 14/16) финансирање заштићеног подручја обезбеђује се из: средстава Буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе; накнада за коришћење заштићеног подручја; прихода остварених у обављању делатности и управљања заштићеним подручјем; средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе; Донација, поклона и помоћи и других извора у складу са законом.

За реализацију Програма управљања ПП „Голија“ планирана су укупна средства за 2017. годину у износу од 63.778.545,00 динара од чега се планира учешће: средства Буџета Републике у износу од 16.002.739,00 динара, средства управљача у износу од 2.429.932,00 динара и средства накнаде за коришћење заштићеног подручја у износу од 45.345.874,00 динара.

Прилог: Финансиски план (Табела прихода и Табела расхода)

Програм урадили:

Нада Славковић, дипл.инж.шум., самостални референт за приватне шуме и заштиту животне средине

Иван Златић, дипл.инж.шум., самостални референт за приватне шуме и заштиту животне средине

Драгољуб Шеклер, дипл.инж.шум., Управник ПП „Голија“

Управник Р.Ј.,„Парк природе Голија“

Драгољуб Шеклер, дипл.инж.шум.